

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK ROMANINDA BABA ALGISİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye YAZICI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ülku ELİUZ

HAZİRAN - 2022

TRABZON

ÖZET

Baba, bireyin anneye birlikte temel tamamlayıcısı olması bakımından önemli ve merkezi bir unsurdur. Yaşam düzleminde baba; biyolojik, sosyolojik ve geleneksel kökene sahiptir. Birey ve toplum yaşamının yansıma alanlarından biri olan roman türünde görüngülenen babalık kavramının edebi düzlemde açıklanması, evren, ev, aile, toplum, Tanrı, otorite/ devlet, biyolojik ve duyuşsal babalar biçimindedir. Genetik yaratımın başat ögesi olmanın yanı sıra fizyolojik gerçeğin aşımıyla özneleşen bu kimlik görünümü bilinç ve bilinçdışındaki yansılar bireyin kozmik dünyasını ve aidiyet alanını inşa eder. Kendinden öncenin yok sayılmasının imkânsız kabul edildiği yaratılış esasında babalık kavramı, bir önceki anlamının üzerine eklenerek birleşik bir görüngen kazanır. İnsanlığın ve sözün ortaya çıktığı ilk andan itibaren yaşamsal düzlemin getirilerinden kopamayan romanlar aracılığıyla bireyin var oluşsal sancılarını yazınsal ifade alanına taşıyan sanatkârlar mevcut düzenin parçası baba figürünü anlatılar içine dahil eder. Birbirinin içinden doğan her edebi devirde farklı bir görünüm kazanan babalık kavramı, eserlerde ilahi yaratıcı; insalığın atası kutlu kişi; otorite/iktidar; Öteki; soy bağı taşıyıcısı/gen aktarıcısı, koruyan, sahip çıkan; biyolojik bağ olmadan annenin eşi, üvey baba biçiminde bireyin yaşamına sonradan dahil edilen; manevi önder, çocuğun dünyaya doğumunda yer almayan ama güvenli alana doğumu sağlayan kutlu kişi ve fiziksel veya ruhsal ölümü ile ortaya çıkan babasızlık gibi baba figürünü karşılayan anlamlardan kopmadan yer aldığı görülür. Tematik bakımdan incelenen çalışma Giriş, Babalık Kavramı ve Babanın Türk Romanındaki Görünümleri başlıklı iki ana bölüm, Sonuç, Kaynakça olarak düzenlendi. Birinci Bölüm'de babanın Tanrı ve Âdem Baba, Otorite/İktidar, toplum ve birey hayatında babalık (genetik/kuşak aktarım nesnesi, Öteki baba ve dayanak/sığınak baba ve babasızlık) görünümleri tespit edildi. İkinci Bölüm'de belirlenen baba figürlerine uygun niteliklerdeki sekiz eserin (*Orhan Pamuk-Sessiz Ev*, *Reşat Nuri Güntekin-Yaprak Dökümü*, *Güray Süngü-Mehmet'i Sakatlayan Serçe Parmağı*, *Alper Canıgüz-Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Alper Canıgüz-Cehennem Çiçeği*, *Kemal Tahir-Devlet Ana*, *Hasan Ali Toptaş-Sonsuzluğa Nokta* ve *Yakup Kadri Karaosmanoğlu-Nur Baba*) babalık kavramı bağlamında tahliline yer verildi. Böylece bireysel ve toplumsal kimliğin inşa unsuru baba figürünün edebi eserlere yansımaları üzerine bir değerlendirme gerçekleştirildi.

Anahtar Kelimeler: Baba figürü, Babalık Kavramı, Tanrı Baba, Âdem Baba, Devlet, Öteki

GİRİŞ

Eril /erkek-dişil/ kadın bireyler, dünyaya gelişene sebep oldukları çocuk ile toplumsal kategorilerin içinde yeni bir yer edinir. Aile adı verilen bu yapının bileşenleri, anne-baba-çocuk biçiminde en az üç unsura dayanır. Toplumsal kabullerin şekillendirdiği ailenin bir uzantısı babalık, çok katmanlı anlam aralığıyla tarihi seyir boyunca görünüm kazanır. Birbirinin alanına dahil bu adlandırmalar çift yönlü bir iletişimin sonucudur. Baba, koruyan-korkulan, sevilen-nefret duyulan, arzulanan-yabancılaşan, “Öteki”leştirilen-özdeşleşilen, yadırganan-yargılanan, benimsenen-soyutlanan, aranılan-kaybedilen, yaşatılan-öldürülen, ait hissedilen-köksüzleştiren, büyüten-küçülten, rehber görülen-yönsüzleştiren, dengeleyen-yapı bozan, inşa eden-yıkıma uğratan, sarıp sarmalayan-umursamayan, katil olan-maktul olan manaların karşıtlığını tümünü içerir. Bu yönüyle diğer kavram düzlemlerine kolayca uyum sağlar. Baba figürü, teolojik boyutta Tanrı ve ata; siyasal boyutta devlet-yöneten-etkisi altına alan-bir grubun çıkarlarını koruyan-vekil, şef; manevi boyutta rehber-önder-yönlendirici; maddi boyutta genetik birleşimin temel unsurlarından biri; psikolojide öldürülen-arzulanan kişi; sosyolojik boyutta aile ferdi-lider; ekonomik boyutta para babası; tarihsel boyutta bey-padişah-kral biçimindeki sınıflarla bağlantılanır. Mevcut bağlamda insanın hayal gücü, estetik arayışı, varlığını kalıcı hale getirilmesi, sözün hüküm bulması, tek yönlülüğün kırılıp toplumsal ve bireysel yıkımları açığa çıkarması ve bireyi harekete geçirmesi amaçlarına denk düşen sanat eserlerinin de izleği babalık kavramı olur. Anlatılarda, baba figürünün görünümü ve konumu merak konusudur.

Eril cinsle eşleştirilen baba figürünün cinsiyet kavramını aşan yönü mevcuttur. Eril ve dişil kimlikle sunulan Tanrı/Tanrıçalar kavramın görünümüdür. Cinsiyeti belli olmayan ya da her iki cins ile anılan yaratıcı, yaşanılan devirlerde baba figürünün kaynağını oluşturur. Dünya kurulduktan sonra ortaya çıkan zorluklarla mücadelede tek kalan insan, baş edemediği güce karşı daha güçlü bir üst kuvvetin varlığını benimsemek zorunda kalır. Dinlerin doğumu, insanların karşı koyamadığı olağanüstülüklerle başlar. Kurulan devletler, benimsenen kültürler, baş edilen/ edilemeyen olaylar Tanrı'nın vasıflarını niteler. İlahi dinlerin, kutsal kitapların ve onları topluma aktaran peygamberlerin ortaya çıkmasıyla dinler ve Tanrı yeni formlarına kavuşur. Korkulan, baş eğilen, kontrol edilemeyen şeylere hükmetme gücü ile babanın korucuyu rolü şekillenir. Güven güdüsünü açığa çıkaran görünüm, milletlerin büyümesi ve yayılmasıyla onları yöneten kişilere devreder. Tanrı'nın baba ile yakınlaştırılan anlamları devlete oradan yöneticilere daha sonra da baskın karakterli her kişi ve kuruma taşınır. Bu göndergeler fiziksel babalık tanımının alanlarını biçimlendirir. Biyolojik unsur, genetiğin ileticisi baba figürü koruyucu, sığınak yönüyle dinsel; gücü elinde tutan ve yöneten anlamıyla siyasal düzlemde mefhumun tanımını belirler. Toplumları şekillendiren babalık bireyin de

protestodur. Eđer o kadınla evlenirse babayı tamamen yıkıp gücün yegâne sahibi erkek olacağına inanır. Eylemi başarılı olduğunda babasını yenemediğini fark ederek ona bu acıya katlanmak istemiyorsa kaçmasını teklif eder: “Kuzum baba, bana acırsan bunların içinde bulunma” dedi ve cevap beklemeden kaçtı” (Güntekin, 2018: 84). Baba, yıkımlara direnerek evde kaldığı sürece oğul gerçek bir baba, annenin arzuladığı nesne olamaz. Şevket babasına olanlardan kaçmasını söyleyerek kendini tamamen var etme isteğini ortaya atar.

Baba, oğluna devrettiği otoriteyi almak için savaş açmayı hayal eder. Kızlarını evlendirdikten sonra Şevket’e karsının idare altına almasını, eğer kabul etmezse başka eve taşınmalarını istediğini söylemeyi planlar. Karısı bu durumu kabul etmezse onu da terk etmeye karar kılar. Baba, kaybettiği güç olgusunu yeniden ele alma arzusunu uyandıran Fikret’in gidişidir. Kendi yanında olan, kendine benzeyeni kaybetmek onu zayıflatır. Baba, bu zayıflığı gücünü ortaya koyup durdurmayı hedefler. Onun öğretilerini eyleme geçiren Fikret gidince sembolik gücünü kaybeder. Bu sessizlik arzu ettiği güce yeniden kavuşmak için daha büyük bir ses çıkarmayı meydana getirir. Bağırma onun değişiminin gösterenidir. O, eskiden beri hoşlanmadığı şeyleri yaptırmamak, bozulan düzeni doğrultmak için harekete geçer. Sessizce baş eğdiği yanlışlara bağırarak karşı durur. Tutumunu değiştirme arzusu farklılaşan kimliğinden gelir. Bu eyleme geçiş planı ertelenmiş bir hayaldir. Kızlarını evlendirmeden böyle bir atılım gerçekleştiremez; çünkü parasal kaynağı bu kadar kişiye bakmaya yeterli değildir. Onu durduran parasızlıktır.

Başkişi kızlarına koca arama eylemini gerçekleştirirken kendini Diyojen’e benzetir: “Ali Rıza Bey şimdi artık çağrılmadığı, istenmediği zamanlarda misafirlerin arasına giriyor, güpegündüz elinde fenerle sokakta adam arayan Diyojen gibi ahlakına güvenilebilecek o iki halaskarı arıyordu (Güntekin, 2018: 90). Buradaki gönderme Diyojen ve onun temsilcisi olduğu “Kinizm”dir. “Kinizm” hiçbir değer yargısına bağlı olmayan, toplumun kurallarıyla sınırlandırılmış doğrulara karşı tavır sergileyerek yaşamı umursamaz tutumla ve ciddiyetsiz karşılamadır. Maddi değerleri yok sayıp toplumsal aidiyet hislerini önemsemeyerek özgür yaşamın inşasını sağlama, geleneğin yıkımıyla bütünleyip ahlaka dayalı bireysel özgürlüğü kurgulamadır. Diyojen’in inandığı doğrular direk yaşamak eylemine yöneliktir. O, yaşamın getirilerini değil tam kendisini önceler:

Diogenes, bilgiye insanı erdemli olmasına yardımcı olduğunu düşündüğü için değer vermektedir. Erdemin en büyük getirisi, kişinin tam olarak özgür olabilmesine yardımcı olmasıdır. Diogenes toplumun bütün gelenek ve değerlerine, insanın özgürlüğünü kısıtlaması ve erdeme ulaşmasını engellemesi bakımından karşı çıkmaktadır. Bu bağlamda, o bütün eşyaların kullanımına ve mülkiyete karşı çıkarak, yalın bir şekilde yaşamayı tercih etmektedir. Kişi ancak doğayla uyumlu bir şekilde yaşayabildiği sürece erdemli ve özgür bir şekilde yaşayabilecektir (Yardımcı, 2018: 387).

Gelenek denilen ve insanları birbirine zorunlu bir bağlılığa sokan kuralları bütünü reddeden Diyojen, Ali Rıza Bey’in aksi bir inanişa sahiptir. O, geleneklere körü körüne bağlıdır. Hayatını geleneksel düzenin kalıpları içinde yaşamak üzerine kurgular. Kızlarını evlendirmek için kendi

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred (1996), **Yaşamın Anlam ve Amacı** (Çev. Kamuran Şipal), 2. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
- _____ (1999), **Cinsiyetler Arasında İşbirliği** (Çev. Seçkin Selvi), 1. Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul.
- _____ (2002), **İnsanı Tamama Sanatı** (Çev. Kâmuran Şipal), Say Yayınları, İstanbul.
- Akalın, Şükrü Haluk (Haz.) (2011), **Türkçe Sözlük**, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aktunç, Hulki (1998), **Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Arkun, Nezahat (1963), **İntiharın Psikodinamikleri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Atasağun, Galip (2013), **Hristiyanlıkta Teslis İnancı ve İslâm Açısından Teslis'in Reddi**, Sebata Ofset Matbaacılık, Konya.
- Ayvaz, Özgü (2016), "D. H Lawrence ve Baba Katillliği", **ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi** 1 (2), 37-45.
- Badinter, Elisabeth (1992), **Biri Ötekidir Kadınla Erkek Arasındaki Yeni İlişki ya da Androjin Devrim** (Çev. Şirin Tekeli), Afa Yayınevi, İstanbul.
- Blundell, Suzanne (2002), "Fatherless Sons Psychoanalytic Psychotherapy with Bereaved Boys", Judith Trowell and Alicia Ethegoyen Ed., **The Importance of Fathers: A Psychoanalytic Re-evaluation**, 1. Baskı içinde (155-166), Brunner- Routledge Taylor &Francis Group, USA.
- Bochenski, J. M. (2018), **Otorite Nedir? Otorite Mantığına Giriş**, 2. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul.
- Budak, Selçuk (2005), **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Camus, Albert (2006), **Sisifos Söyleni**, (Çev. Tahsin Yücel), Can Yayınları, İstanbul. Canıgüz, Alper
- Cevizci, Ahmet (2002), **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, 5. Baskı, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Cioran, E. M. (2018), **Var Olma Eğilimi** (Çev. Kenan Sarıalioglu), 3. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Thomä, Dieter (2011), **Babalar Modern Bir Kahramanlık Hikayesi** (Çev. Fikret Doğan), 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Toptaş, Hasan Ali (2019), **Sonsuzluğa Nokta**, 7. Baskı, Everest Yayınları, İstanbul.
- Trowll, Judith (2002), "Setting The Scene", Judith Trowell and Alicia Ethegoyen Ed., **The Importance of Fathers: A Psychoanalytic Re-evaluation**, 1. Baskı içinde (3-17), Brunner- Routledge Taylor &Francis Group, USA.
- Tuğluk, A. (2017), "İroni Nedir?", **İdil**, 6(29), 441-467.

- Tutkun Cansu, Tezel Şahin Fatma (2016), “Anne, Baba ve Çocukların Doğal Gözlemleri: Bir Kitapçı Ortamında Anne Çocuk mu? Baba Çocuk mu?”, Kastamonu **Eğitim Dergisi**, 24(5), 2293-2308.
- Weber, Max (2018), **Sosyolojinin Temel Kavramları** (Çev. Medeni Beyaztaş), 11. Baskı, Yarın Yayınları, İstanbul.
- Woodhead, Linda (2006), **Hıristiyanlık**, (Çev. Sevda Çalışkan), Dost Kitapevi Yayınları Ankara.
- Yaman, Halis (2007), **Hıristiyanlığın İki Esası (Üçlü Teslis ve İnciller)**, Kalkan Matbaacılık, Ankara.
- Yardımcı, Alper Bilgehan. (2018). Sinoplu Filozof Diogenes (Diyojen) ve Etik Anlayışı. Ö. Kıran (Ed.), Sosyal Bilimciler Gözüyle Sinop içinde (ss. 385-397). Berikan Yayıncılık, Ankara.
- Yavuzer, Haluk (2021), **Ana-Baba ve Çocuk**, 30. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Zeybekoğlu, Özge (2013), “Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile”, **Mediterranean Journal of Humanities**, III/ 2, 297-328
- Žižek, Slavoj (2019), **Kendini Tutamayan Boşluk**, (Çev. Barış Engin Aksoy), Metis Yayınları, İstanbul.